

Владислав САКСОНОВ,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РЕЧОВІ ПРАВА ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЗМІН, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОПРОЕКТОМ № 6013

9 вересня 2021 року на 6 сесії Верховної Ради України IX скликання було зареєстровано проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» № 6013 (далі – проект Закону). 12 січня 2023 року його було прийнято за основу, а в січні 2025 року планується розгляд для прийняття цього проекту Закону в цілому [1].

У преамбулі зазначеного законопроекту вказано: «Цей Закон визначає правові та організаційні засади здійснення підприємництва, функціонування та діяльності підприємств та їх об'єднань протягом перехідного періоду». При цьому під перехідним періодом у ст. 1 проекту Закону розуміється «термін, що починається з дня набрання чинності цим Законом і завершується через сім років з дня набрання чинності цим Законом» [2]. Водночас, як вказано у Висновку Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону № 6013, «залишається незрозумілим, в чому саме полягає сутність цього періоду. Невизначеність з цього питання не дає змоги об'єктивно оцінити запропоновану у проекті тривалість перехідного періоду (за проектом – 7 років), тим більше у супровідних документах до проекту обґрунтування запропонованого у проекті строку його дії не міститься» [3].

У п. 2 пояснювальної записки до цього законопроекту зауважено, що він спрямований на «удосконалення корпоративного управління в юридичних особах, заснованих на державній і комунальній власності, на підвищення інвестиційної привабливості країни, запровадження ефективних механізмів контролю за використанням об'єктів державної та комунальної власності, а також на усунення суперечностей між Цивільним кодексом України та актами спеціального законодавства» [4].

З цією метою в проекті Закону пропонується «внести відповідні зміни до Цивільного кодексу України (далі – ЦК); визнати таким, що втратив чинність, Господарський кодекс України (далі – ГК); внести зміни до Земельного кодексу України, законів України «Про оренду державного і комунального майна», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-

підприємців та громадських формувань», «Про місцеве самоврядування в Україні» та деяких інших. На думку суб'єктів права законодавчої ініціативи, його прийняття «дасть змогу: уніфікувати та вдосконалити організаційно-правові форми юридичних осіб, водночас забезпечивши стабільність і передбачуваність правового регулювання; удосконалити механізм здійснення права державної та комунальної власності, а також механізм контролю за ефективним управлінням об'єктами державної та комунальної власності; підвищити рівень інвестиційної привабливості держави» (п. 7 пояснювальної записки до проекту Закону)» [3].

При цьому у пунктах 5 і 6 Пояснювальної записки до проекту Закону України № 6013 зазначено, що «реалізація проекту Закону не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України», а також вказано, що «у проекті немає правил та процедур, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень» [4].

Натомість у Висновку Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону № 6013, серед іншого, зауважено, що обов'язкова «реорганізація державних підприємств у господарські товариства, передбачена у ч. 1 ст. 22 проекту, створює як ризики втрати державою контролю за підприємствами, приватизація яких заборонена, що може мати негативні наслідки, в тому числі й щодо національної безпеки України, так і корупційні ризики щодо передачі контролю за такими державними підприємствами поза механізмом їх приватизації» [3].

Стосовно речових прав державних і комунальних підприємств, то сьогодні правовий режим майна суб'єктів господарювання встановлюється Господарським кодексом України, який, відповідно до п. 4 Прикінцевих і перехідних положень проекту Закону № 6013, пропонується визнати «таким, що втратив чинність, з дня набрання чинності цим Законом» [2].

У ч. 1 ст. 133 Господарського кодексу України зазначено: «Основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права – право господарського відання, право оперативного управління» [5].

У разі втрати чинності ГК України, згідно з проектом Закону № 6013 «через 7 років з дня набрання чинності цим Законом втрачають чинність положення його ст.ст. 18-19, у яких регулюються питання права господарського відання та оперативного управління, на підставі яких закріплюється майно, зокрема, за державними та комунальними організаціями, установами... Державне та комунальне майно, що раніше було закріплене за органом державної влади, органом місцевого самоврядування, державною чи комунальною організацією (установою, закладом), може бути передано їм в управління, оренду або на іншому речовому праві, зокрема, на праві узуфрукту (п. 4 Висновку Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону № 6013)» [3].

З огляду на вищевказане слід зауважити, що права управління та оренди

суттєво відрізняються від права господарського відання (ст. 136 ГК України) й права оперативного управління (ст. 137 ГК) [5].

Крім того, «щодо використання для передачі державної (комунальної) власності органам державної влади, органам місцевого самоврядування, державним та комунальним організаціям (установам, закладам) права узуфрукту», необхідно врахувати, що на даний час у законодавстві України змісту поняття «право узуфрукту» не визначено, а тому його навряд чи можна буде використати для такої передачі» [3].

У цілому узуфрукт – «термін, який використовується в праві романських держав, що передбачає речове право використання певного майна з можливістю отримувати доходи від такого використання (наприклад, шляхом продажу сільськогосподарських культур, лізингу нерухомого або рухомого майна... , а також отримуючи орендні платежі тощо... На даний момент така конструкція прямо не присутня в законодавстві України, однак її елементи сформульовані у правових конструкціях сервітуту, емфітевзису та суперфіцію» [6].

Зважаючи на це, цілком логічною виглядає позиція експертів Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України, які з цього приводу, зокрема, зазначили наступне: «запропонована у проекті конструкція передачі державної (комунальної) власності органам державної влади, органам місцевого самоврядування, державним та комунальним організаціям (установам, закладам) виглядає дискусійною у концептуальному плані...» заміна прав господарського відання та оперативного управління «державною (комунальною) власністю, як підстави для передачі та здійснення повноважень власника щодо державної (комунальної власності), створеної ним юридичній особі, на декілька таких підстав (передача в управління, оренду, узуфрукт тощо) надає органам, які прийматимуть відповідні рішення (які, до того ж у проекті чітко не визначені), дискреційні повноваження, що без визначення критеріїв для прийняття такого рішення створює корупційні ризики» [3].

Загальний висновок фахівців Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо проекту Закону № 6013 також полягає в тому, що зазначений законопроект «потребує доопрацювання з метою усунення правової невизначеності та приведення у відповідність до положень Рекомендації Комісії про визначення мікро-, малих та середніх підприємств» [7].

З огляду на аналіз положень проекту Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» № 6013, а також на позиції експертів Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України та фахівців Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо проекту зазначеного Закону, останній потребує суттєвого перероблення та доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 (дата звернення: 09.12.2024).
2. Проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» № 6013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 (дата звернення: 09.12.2024).
3. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» № 6013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 (дата звернення: 09.12.2024).
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» № 6013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 (дата звернення: 09.12.2024).
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
6. Узуфрукт. URL: <https://www.bitlex.ua/uk/blog/terms/post/uzufrukt> (дата звернення: 09.12.2024).
7. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо проекту Закону № 6013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 (дата звернення: 09.12.2024).

Микола САМБОР,
начальник сектору моніторингу
Прилуцького районного відділу поліції
Головного управління Національної
поліції в Чернігівській області,
депутат Прилуцької районної ради,
член-кореспондент Національної
академії наук вищої освіти України,
викладач вищої категорії,
кандидат юридичних наук

**ПРАКТИЧНА ЮРИДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ
ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗМІН
У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

Світоглядні орієнтири розбудови національних громадянських суспільств зазнають суттєвих змін, перебувають під постійним впливом регіональних ідеологем, що позначається на змісті, формі, механізмах та алгоритмах використання, здійснення, забезпечення, охорони, захисту та